

Категорія справи № 339/143/20: Цивільні справи (з 01.01.2019); Справи позовного провадження; Справи у спорах, що виникають із сімейних відносин, з них; про розірвання шлюбу.

Надіслано судом: не визначено. Зареєстровано: 24.12.2021. Оприлюднено: 24.12.2021.

Дата набрання законної сили: 22.12.2021

Номер судового провадження: 61-6809ск21



Верховний
Суд

Постанова

Іменем України

22 грудня 2021 року

місто Київ

справа № 339/143/20

провадження № 61-6809св21

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду: Погрібного С. О. (суддя-доповідач), Гулейкова І. Ю., Ступак О. В.,

учасники справи:

позивач - ОСОБА_1 ,

відповідач - ОСОБА_2 ,

розглянув у попередньому судовому засіданні у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_2 на рішення Болехівського міського суду Івано-Франківської області від 01 грудня 2020 року у складі судді Головенко О. С. та постанову Івано-Франківського апеляційного суду від 23 березня 2021 року у складі колегії суддів: Федіяка В. Д., Бойчука І. В., Девляшевського В. Д.,

ВСТАНОВИВ:

I. ІСТОРИЯ СПРАВИ

Стислий виклад позиції позивача

ОСОБА_1 у червні 2020 року звернулася до суду з позовом до ОСОБА_2 про розірвання шлюбу.

Позивач обґрунтовувала свої вимоги тим, що вона перебуває у зареєстрованому шлюбі з ОСОБА_2 . У шлюбі у них народилося троє дітей, двоє з яких повнолітні та неповнолітній син ОСОБА_3 , ІНФОРМАЦІЯ_1 .

Стверджувала, що відносини між нею і її чоловіком погіршилися, між ними немає взаєморозуміння, поваги, в них різні погляди на сімейні відносини, ведення спільного господарства, виховання дитини, внаслідок чого і виникають сварки. Шлюбні стосунки між ними припинені, з лютого 2020 року вони проживають окремо, малолітній син ОСОБА_3 проживає з нею.

Враховуючи, що шлюб між ними існує формально, сторони не підтримують сімейні відносин, проживати у такому шлюбі вона не бажає, просила розірвати шлюб, укладений 27 січня 1990 року, а малолітнього сина ОСОБА_3 , ІНФОРМАЦІЯ_1 , залишити проживати разом з нею.

Стислий виклад позиції інших учасників справи

Відповідач відзив на позов не подав. У судовому засіданні ОСОБА_2 пояснив, що заперечує в частині вимог висновку про залишення дитини проживати з матір'ю ОСОБА_1 , яка на тривалий час їздить за кордон.

Стислий виклад змісту рішень судів першої та апеляційної інстанцій

Рішенням Болехівського міського суду Івано-Франківської області від 01 грудня 2020 року, залишеним без змін постановою Івано-Франківського апеляційного суду від 23 березня 2021 року, позов ОСОБА_1 задоволено.

Розірвано шлюб, зареєстрований 27 січня 1990 року у Болехівській міській Раді народних депутатів Долинського району Івано-Франківської області, актовий запис № 6, укладений між ОСОБА_2 та ОСОБА_1 .

Малолітнього сина ОСОБА_3 , ІНФОРМАЦІЯ_1 , залишено проживати разом з матір'ю ОСОБА_1 .

Після розірвання шлюбу ОСОБА_1 залишено за її бажанням прізвище ОСОБА_1 .

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, вважав, що сторони протягом останнього часу подружні стосунки не підтримують, не ведуть спільного господарства, тому шлюб між ОСОБА_1 та ОСОБА_2 носить формальний характер, позивач не має наміру продовжувати подальші шлюбні відносини, збереження шлюбу суперечить інтересам позивача.

Вирішуючи вимоги позивача про залишення малолітнього сина проживати з нею, суди першої та апеляційної інстанцій дійшли висновків, що між батьками відсутній спір щодо місця проживання дитини, відповідач з вимогами про визначення місця проживання дитини разом з ним до суду не звертався.

II. АРГУМЕНТИ УЧАСНИКІВ СПРАВИ

Короткий зміст вимог касаційної скарги

У касаційній скарзі, поданій до Верховного Суду засобами поштового зв'язку у квітні 2021 року, ОСОБА_2 просить скасувати рішення Болехівського міського суду Івано-Франківської області від 01 грудня 2020 року та постанову Івано-Франківського апеляційного суду від 23 березня 2021 року в частині визначення місця проживання дитини та ухвалити в цій частині нове рішення, яким у задоволенні позову ОСОБА_1 відмовити.

Узагальнені доводи особи, яка подала касаційну скаргу

Підставою касаційного оскарження зазначених судових рішень заявник визначив, що суди першої та апеляційної інстанцій не врахували правового висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного у постанові Великої Палати Верховного Суду від 17 жовтня 2018 року у справі № 402/428/16-ц (провадження № 14-327ц18).

Заявник стверджує, що оскаржувані судові рішення у частині вирішення позовних вимог про визначення місця проживання малолітнього сина ОСОБА_3 разом з матір'ю ухвалені без дослідження всіх обставин справи, без залучення до участі у справі органу опіки та піклування і без отримання їх висновку. Суди не врахували, що заявник заперечував проти залишення дитини проживати разом з матір'ю, що свідчить про наявність спору між батьками про визначення місця проживання дитини.

Узагальнений виклад позиції інших учасників справи

Відзиву на касаційну скаргу не надходили.

III. ВІДОМОСТІ ПРО РУХ СПРАВИ У СУДІ КАСАЦІЙНОЇ ІНСТАНЦІЇ ТА МЕЖІ РОЗГЛЯДУ СПРАВИ СУДОМ

Ухвалою Верховного Суду від 28 квітня 2021 року відкрито касаційне провадження у справі.

За змістом правила частини першої статті 401 ЦПК України попередній розгляд справи проводиться колегією у складі трьох суддів у порядку письмового провадження без повідомлення учасників справи.

З метою визначення меж розгляду справи Верховним Судом застосовані правила статті 400 ЦПК України, відповідно до яких, переглядаючи у касаційному порядку судові рішення, суд касаційної інстанції в межах доводів та вимог касаційної скарги, які стали підставою для відкриття касаційного провадження, перевіряє правильність застосування судом першої або апеляційної інстанції норм матеріального чи процесуального права і не може встановлювати або (та) вважати доведеними обставини, що не були встановлені в рішенні чи відкинуті ним, вирішувати питання про достовірність або недостовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими. Суд касаційної інстанції перевіряє законність судових рішень лише в межах позовних вимог, заявлених у суді першої інстанції. Суд не обмежений доводами та вимогами касаційної скарги, якщо під час розгляду справи буде виявлено порушення норм процесуального права, які передбачені

пунктами 1, 3, 4, 8 частини першої статті 411, частиною другою статті 414 цього Кодексу, а також у разі необхідності врахування висновку щодо застосування норм права, викладеного у постанові Верховного Суду після подання касаційної скарги.

Згідно з частиною другою статті 389 ЦПК України підставами касаційного оскарження є неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права.

Критерії оцінки правомірності оскаржуваного судового рішення визначені в статті 263 ЦПК України, відповідно до яких судові рішення повинні ґрунтуватися на засадах верховенства права, бути законним і обґрунтованим. Законним є рішення, ухвалене судом відповідно до норм матеріального права із дотриманням норм процесуального права. Судове рішення має відповідати завданню цивільного судочинства, визначеному цим Кодексом. При виборі і застосуванні норми права до спірних правовідносин суд враховує висновки щодо застосування відповідних норм права, викладені в постановках Верховного Суду. Обґрунтованим є рішення, ухвалене на підставі повно і всебічно з'ясованих обставин, на які сторони посилаються як на підставу своїх вимог і заперечень, підтверджених тими доказами, які були досліджені в судовому засіданні.

IV. ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Верховний Суд перевіряв доводи касаційної скарги та матеріали цивільної справи, за результатами чого зробив такі висновки.

Враховуючи межі касаційного оскарження рішень судів першої та апеляційної інстанцій, Верховний Суд перевіряє правильність вирішення судами спору у частині вимог про залишення проживати малолітнього сина сторін разом з позивачем.

Обставини, встановлені в рішеннях судів першої та апеляційної інстанцій

Суди першої та апеляційної інстанцій встановили, що сторони уклали шлюб 27 січня 1990 року у Болехівській міській Раді народних депутатів Долинського району Івано-Франківської області, актовий запис № 6.

У шлюбі у сторін народився син ОСОБА_3, ІНФОРМАЦІЯ_1, який проживає з матір'ю ОСОБА_1.

Сторони не підтримують шлюбних відносин з лютого 2020 року та не проживають разом, поновлювати їх наміру не мають.

Судом вживалися заходи для примирення, які не дали позитивного результату.

Оцінка аргументів, викладених у касаційній скарзі

Верховний Суд врахував, що у справі, яка переглядається, ОСОБА_1 звернулася до суду з позовом про розірвання шлюбу та залишення проживати малолітнього сина сторін разом з нею. Рішення судів першої та апеляційної інстанцій переглядаються лише в частині вирішення вимог про залишення проживати дитини разом з матір'ю.

Згідно з частинами другою, восьмою, дев'ятою статті 7 СК України сімейні відносини можуть бути врегульовані за домовленістю (договором) між їх учасниками. Регулювання сімейних відносин має здійснюватися з максимально можливим урахуванням інтересів

дитини, членів сім'ї. Сімейні відносини регулюються на засадах справедливості, добросовісності та розумності, відповідно до моральних засад суспільства.

Відповідно до статті 8 Закону України «Про охорону дитинства» кожна дитина має право на рівень життя, достатній для її фізичного, інтелектуального, морального, культурного, духовного і соціального розвитку. Батьки або особи, які їх замінюють, несуть відповідальність за створення умов, необхідних для всебічного розвитку дитини, відповідно до законів України.

Батько і мати мають рівні права та обов'язки щодо своїх дітей. Предметом основної турботи та основним обов'язком батьків є забезпечення інтересів своєї дитини (частина третя статті 11 Закону України «Про охорону дитинства»).

Відповідно до частин другої, четвертої статті 29 ЦК України місцем проживання фізичної особи у віці від десяти до чотирнадцяти років є місце проживання її батьків (усиновлювачів) або одного з них, з ким вона проживає, опікуна або місцезнаходження навчального закладу чи закладу охорони здоров'я тощо, в якому вона проживає, якщо інше місце проживання не встановлено за згодою між дитиною та батьками (усиновлювачами, опікуном) або організацією, яка виконує щодо неї функції опікуна.

У разі спору місце проживання фізичної особи у віці від десяти до чотирнадцяти років визначається органом опіки та піклування або судом.

Відповідно до частин першої, другої статті 161 СК України якщо мати та батько, які проживають окремо, не дійшли згоди щодо того, з ким із них буде проживати малолітня дитина, спір між ними може вирішуватися органом опіки та піклування або судом.

Водночас у постанові від 15 січня 2020 року у справі № 200/952/18 (провадження № 61-14859св19) Верховний Суд зазначив, що за загальним правилом за відсутності спору щодо того, з ким із батьків будуть проживати неповнолітні діти, суд може вирішити питання про залишення проживання дитини разом із матір'ю чи батьком одночасно з вимогою про розірвання шлюбу. У разі наявності такого спору між батьками суд повинен роз'яснити сторонам порядок вирішення питання про визначення місця проживання дитини.

Суди встановили, що між сторонами на момент розгляду справи був відсутній спір між батьками щодо місця проживання дитини, такий позов ані позивач, ані відповідач не пред'являли, суд його не вирішував. Зазначення у резолютивній частині рішення суду такого: «Малолітнього сина ОСОБА_3, ІНФОРМАЦІЯ_1, залишити на проживання з матір'ю ОСОБА_1», не свідчить, що суд вирішив позов про визначення місця проживання дитини разом з матір'ю, оскільки суд лише констатував, з ким залишається проживати дитина після розірвання шлюбу, не змінюючи при цьому її місце проживання, оскільки, як встановлено, після припинення фактичних шлюбних відносин дитина залишилася проживати разом з матір'ю.

Такі обставини не спростовані відповідачем під час розгляду справи судами першої та апеляційної інстанцій, а доводи касаційної скарги в цій частині зводяться до непогодження з висновками судів першої та апеляційної інстанцій та необхідності здійснення переоцінки доказів у справі, що виходить за межі повноважень суду касаційної інстанції, визначених у статті 400 ЦПК України.

Верховний Суд врахував, що заявник не подавав до суду першої інстанції заперечень проти залишення дитини проживати разом з матір'ю, не доводив, що місцем проживання дитини після припинення фактичних шлюбних відносин подружжя є місце проживання батька, а тому доводи касаційної скарги в цій частині є необґрунтованими.

Не підлягають врахуванню також доводи касаційної скарги про те, що суди першої та апеляційної інстанцій під час вирішення спору по суті мали врахувати правові висновки Великої Палати Верховного Суду, викладені у постанові від 17 жовтня 2018 року у справі № 402/428/16-ц (провадження № 14-327цс18), оскільки вони стосуються вирішення спору про визначення місця проживання дитини, який у справі, що переглядається, суди не вирішували.

Суд розглядає справи не інакше як за зверненням особи, поданим відповідно до цього Кодексу, в межах заявлених нею вимог і на підставі доказів, поданих учасниками справи або витребуваних судом у передбачених цим Кодексом випадках (частина перша статті 13 ЦПК України).

Учасник справи розпоряджається своїми правами щодо предмета спору на власний розсуд (частина третя статті 13 ЦПК України).

Цивільне судочинство здійснюється на засадах змагальності сторін. Кожна сторона несе ризик настання наслідків, пов'язаних із вчиненням чи невчиненням нею процесуальних дій (частина перша та четверта статті 12 ЦПК України).

Враховуючи, що сторони не зверталися до суду із вимогами про визначення місця проживання дитини з одним із батьків, суд, враховуючи принципи змагальності та диспозитивності цивільного судочинства, обґрунтовано в межах доводів та вимог позову про розірвання шлюбу та залишення дитини проживати з матір'ю, встановивши, що дитина до розірвання шлюбу після припинення фактичних шлюбних відносин батьків проживала разом з матір'ю, залишив проживати дитину з нею, чим лише констатував місце проживання дитини, не визначаючи його.

Висновки за результатами розгляду касаційної скарги

Встановивши фактичні обставини, суди першої та апеляційної інстанцій правильно визначили правову природу цивільних відносин між сторонами.

Верховний Суд, застосувавши правило частини третьої статті 401 ЦПК України, вважає за необхідне залишити касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані рішення судів першої та апеляційної інстанцій без змін, оскільки доводи касаційної скарги висновків судів не спростовують, на вирішення спору та відповідний правовий результат не впливають.

Одночасно Верховний Суд наголошує на тому, що ОСОБА_2 не позбавлений можливості звернутися до суду з позовом про визначення місця проживання сина разом з ним у разі наявності підстав вважати, що проживання дитини з батьком відповідатиме найкращим інтересам дитини.

Керуючись статтями 400, 401, 416 ЦПК України, Верховний Суд у складі колегії судів Першої судової палати Касаційного цивільного суду

ПОСТАНОВИВ:

Касаційну скаргу ОСОБА_2 залишити без задоволення.

Рішення Болехівського міського суду Івано-Франківської області від 01 грудня 2020 року та постанову Івано-Франківського апеляційного суду від 23 березня 2021 року залишити без змін.

Постанова суду касаційної інстанції набирає законної сили з моменту її прийняття, є остаточною і оскарженню не підлягає.

Судді

С. О. Погрібний

І. Ю. Гулейков

О. В. Ступак